

TEMMUZ 2026

SAYI: 10

İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR

ISSN 3108-5563

Birgünes

AZƏRBAYCAN - TÜRKİYƏ ORTAK YAYIMI
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT • TARİH • DÜŞÜNCƏ

ANKARA 2026 TURİZM ŞEHİRİ

*Tarihi, kültürü ve misafirperverliğiyle
dünyaya açılan başkent*

ŞUŞA VE TRABZON KARDEŞ ŞEHİRLER

Kültürel bağlarımızı
geleceğe taşıyoruz.

ORTAK TÜRK DÜNYASI

DEDE KORKUT

"İNSANI YAŞATAN
ÜMİDDİR, ÜMİDİ
YAŞATAN İNSANDIR."

YUNUS EMRE

"GEL, GÖNÜLLER
YAPALIM, SEVELİM
SEVİLELİM."

AZƏRBAYCANLI
ŞEHİDİN HİKAYESİ
CEYHUN
VATANI UĞRUNDA
CAN VEREN KAHRAMAN

MİKAYIL MÜŞFİQ
ŞEİR

CEMAL SÜRAYA
ŞİİR

YENİ DÖVR:
DİJİTAL VƏ
SÜNİ İNTELLEKT
AZƏRBAYCANDA
PLATFORMALARIN
İNKİŞAFI

OKUMAK
ANLAMAK
VE
İNŞA ETMEKTİR

Yaqı ve Tarlıcağı
ve
kültürpları
esüper...

Birgüneş

DERGİSİ

YAYIMCI

Güneş Quliyeva

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Hakan Yılmaz

GENEL EDITÖRLER

Samir Quliyev
Celal Safaroğlu
Akın Yılmaz

YAYIN KURULU

Zakir Safaroğlu
Buse Yılmaz
Yusuf Kılıç

TEKNİK EDITÖR

Hakan Yılmaz

dergigunes@gmail.com

2026

Birgüneş

DERGİSİ

ORTAK YAYIN
AZERBAIJAN - TÜRKİYE

EDİTÖR SÖZÜ

Temmuz sıcaklığı yalnızca doğayı değil, gönülleri de yoğurur. Bu ay, Birgüneş Dergisi olarak onuncu sayımıza ulaşmanın mutluluğunu yaşıyoruz. On sayı... Her biri, kelimelerle kurulan bir köprü, gönüller arasında atılan bir adımdır.

Bu sayımızda, kardeş şehirlerin tarihi ve kültürel bağlarını, turizmin birleştirici gücünü, basın toplumdaki vazgeçilmez rolünü ve Türk dünyasının ortak hafızasını sayfalarımıza taşıdık. Muğamdan edebiyata, dijital ufuklardan sinema ve yaz günlüklerine uzanan zengin bir içerikle karşınızdayız.

Azerbaycan ile Türkiye'nin ortak değerleriyle yoğrulan bu dergi, yalnızca bir yayın değil; iki kardeş ülkenin kültürel dayanışmasının bir nişanesidir. Kalemlerimiz sınır tanımadan yazmaya, gönüllerimiz birleşmeye devam ediyor.

Destekleriyle yanımızda olan yazarlarımıza, okuyucularımıza ve emeği geçen herkese sonsuz teşekkürler.

Nice sayılarda buluşmak dileğiyle...

Güneş Quliyeva
Genel Yayın Yönetmeni

TEMMUZ | 10. SAYI
TEMMUZ 2026

İKİ DEVLET, TEK MİLLETİN KÜLTÜREL SESİ

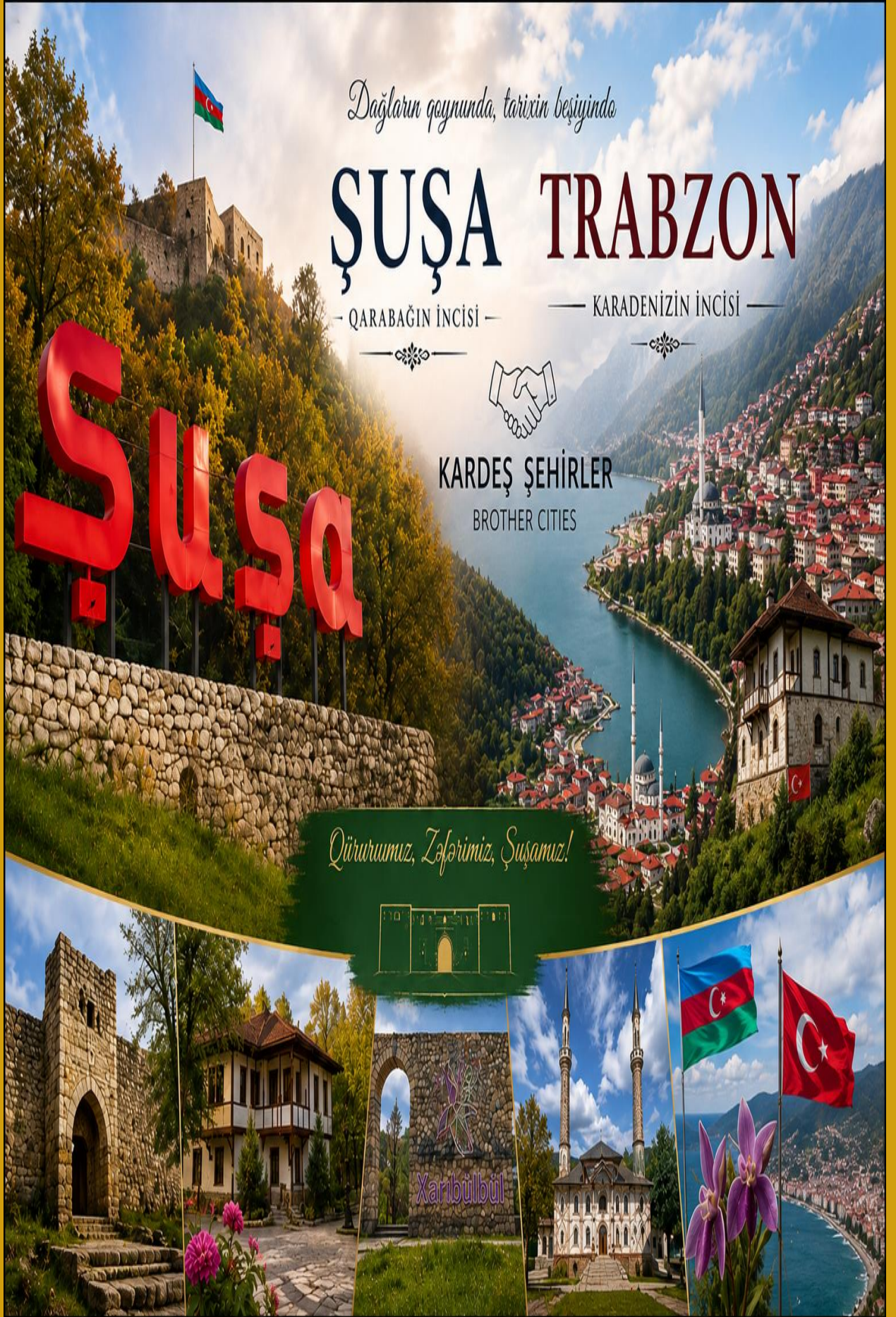
Birgüneş Dergisi 2026

İÇİNDEKİLER

- 4 • Trabzon – Kardeşleşen Şehirler
- 6 • Ankara 2026: Türk Dünyası Turizm Başkenti
- 10 • 24 Temmuz Matbuat Günü
- 12 • Fergana'nın Kalbinde Bir Hafıza Şehri:
Andican – Türk Dünyasının Yeni Kültür Başkenti
- 15 • Muğamın Yeniden Oxunan Yaddaşı
Azerbaycan Müzikolojisine Yeni Bir Katkı:
Fahrettin Bahşeliyev – *Azerbaycan Muğamı
ve Doğu Makam Sistemi*
- 19 • Dijital Ufka Yolculuk
- 21 • Ölmeyen Sözler
- 23 • Ceyhun – Bir Hayat, Bin Hatıra
- 33 • Mikayıl Müşfiq – “Yenə O Bağ Olaydı”
- 39 • Cemal Süreya – *Üvercinka*
- 42 • Bir Karakterden Bir Hafızaya:
Kadir İnanır'ın İlyas'ı
- 45 • Yaz Günlükleri:
Yaz Sizin İçin Ne İfade Ediyor?

2026

Şuşa Trabzon - Kardeşlesen Şehirler

Kaynak:1

19 Mayıs 2026'da Bakü'de imzalanan kardeş şehir anlaşmasıyla Trabzon ve Şuşa arasındaki tarihî yakınlık resmî bir hüviyet kazandı. Oysa bu iki kadim şehir, aynı kültürün ve ortak hafızanın içinde çok daha önce birbirine komşu olmuştu.

Şehirlerin de insanlar gibi bir kaderi vardır. Kimisi yalnızca bulunduğu coğrafyanın adı olarak kalır; kimisi ise asırlar boyunca bir milletin hafızasını, sanatını, inancını ve karakterini taşır. Böyle şehirler, sınırlarla tarif edilemez. Onlar, bir medeniyetin kalp atışlarıdır. Trabzon ile Şuşa işte bu şehirlerdendir. Biri Karadeniz'in tuz kokan rüzgârlarını taşır, diğeri Karabağ'ın dağlarından yükselen sesi... Biri tarih boyunca doğuya açılan kapılardan biri olmuş, diğeri Kafkasya'nın kültür ve sanat iklimini şekillendirmiştir. Coğrafya onları birbirinden uzak gö¹stermiş olabilir; fakat tarih, kültür ve gönül onları daima aynı cümlemin içinde anmıştır. Bugün "kardeş şehir" denildiğinde çoğu zaman akla resmî törenler ve imzalanan belgeler gelir. Oysa gerçek kardeşlik, kalemlerin attığı imzalardan önce gönüllerde başlar. Çünkü şehirleri kardeş yapan yalnızca belediyeler değildir; onları kardeş yapan, aynı hatırayı yaşatan taşlar, aynı ezgiyi söyleyen türküler, aynı acıya gözyaşı döken insanlar ve aynı geleceğe umut

1 Oxu.az, "Şuşa ve Trabzon şehirleri kardeşleştiler – Foto", 19 Mayıs 2026

bağlayan nesillerdir. Trabzon'un tarihine bakıldığında yalnızca bir liman şehri görülmez. Burada Karadeniz'in ufku ile Kafkasya'nın yolları kesişir; ticaret kadar kültür, ilim kadar sanat da yolculuk eder. Şuşa ise Karabağ'ın yalnızca yüksek bir noktası değil, Azerbaycan'ın estetik hafızasıdır. Onun sokaklarında şiir dolaşır, duvarlarında musiki yankılanır. Bu sebeple Şuşa'nın adı anıldığında yalnızca bir şehir değil, bir kültür dünyası hatırlanır Şehirlerin ruhu vardır. Bu ruh bazen eski bir çeşmede, bazen bir türküde, bazen de taş bir konağın sessizliğinde kendini hissettirir. Trabzon'un da Şuşa'nın da asıl zenginliği, işte bu görünmeyen mirastır. Bu miras satın alınamaz; inşa edilemez. Ancak korunur, yaşatılır ve gelecek kuşaklara emanet edilir. Kardeş şehir anlayışının gerçek değeri de burada ortaya çıkar. Eğer kurulan bağ yalnızca protokol sayfalarında kalırsa zamanla unutulur. Fakat kültürle beslenirse kök salar. Ortak bilim toplantıları, edebiyat buluşmaları, sanat sergileri, gençlik değişimleri ve tarih araştırmaları, iki şehir arasındaki bağı resmî bir ilişkiden çıkarıp yaşayan bir kardeşliğe dönüştürür. Bugün Türk dünyasının en büyük ihtiyaçlarından biri, ortak hafızayı yalnızca geçmişe ait bir hatıra olarak değil, geleceği kuracak bir güç olarak görebilmektir. Şuşa ile Trabzon arasında kurulan kardeşlik tam da bu anlayışın ürünüdür. Çünkü geleceği yalnızca büyük siyaset değil, birbirini anlayan şehirler de inşa eder. Karadeniz'in kıyısındaki bir çocukla Karabağ'ın eteklerinde büyüyen bir çocuğun aynı şiiri okuyabildiği, aynı ezgide buluşabildiği gün; kardeş şehir olmanın gerçek anlamı da ortaya çıkacaktır. İşte o zaman imzalar yalnızca bir başlangıç olarak hatırlanacak, esas hikâyeyi insanlar yazacaktır. Şuşa ile Trabzon'un kardeşliği, iki belediyenin kurduğu idarî bir ilişki değildir. Bu kardeşlik, ortak tarihin yeniden ses bulması; ortak kültürün yeniden nefes alması; aynı kökten beslenen iki kadim şehrin geleceğe birlikte bakma iradesidir. Çünkü bazı yollar taşla döşenmez. Bazı köprüler çelikten yapılmaz. Bazı kardeşlikler ise hiçbir haritaya sığmaz. Trabzon ile Şuşa arasında kurulan bağ da böyledir; Karadeniz'den Karabağ'a uzanan, zamanın eskitemeyeceği bir gönül köprüsüdür.

Ankara, 2026 yılı için Türk Dünyası Turizm Başkenti unvanını üstlenerek yalnızca Türkiye'nin idari merkezi değil, aynı zamanda Türk dünyasının ortak kültürel mirasının uluslararası ölçekte tanıtılacağı önemli bir buluşma noktası hâline gelmiştir. Türk Devletleri Teşkilatı tarafından verilen bu unvan, başkentin tarihî, kültürel ve turistik değerlerini öne çıkarmanın yanı sıra Türk devletleri arasındaki iş birliğini güçlendirmeyi amaçlayan stratejik bir adımı da temsil etmektedir. Ankara denildiğinde ilk akla gelen unsur, Cumhuriyet'in başkenti olmasıdır.

Foto ²

Ancak şehrin turizm potansiyeli bundan çok daha geniş bir tarihsel derinliğe sahiptir. Hititlerden Friglere, Galatlardan Roma ve Bizans dönemine, Selçuklu ve Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan çok katmanlı geçmişi, Ankara'yı Anadolu'nun en önemli kültür merkezlerinden biri hâline getirmiştir. Friglere, Galatlardan Roma ve Bizans dönemine, Selçuklu ve Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan çok katmanlı geçmişi, Ankara'yı Anadolu'nun en önemli kültür merkezlerinden biri hâline getirmiştir. Bu tarihsel birikim, arkeolojik mirastan mimariye, müzecilikten somut olmayan kültürel değerlere kadar geniş bir yelpazede ziyaretçilere zengin bir

²Cengiz Özarpat. A castle with a flag on top of it. Unsplash. <https://unsplash.com/photos/a-castle-with-a-flag-on-top-of-it-ozW-l1FsDxc> (Erişim: 01.07.2026).

deneyim sunmaktadır. Başkent, yalnızca geçmişin izlerini taşıyan bir şehir değildir. Aynı zamanda kültür ve sanat kurumları, ulusal müzeleri, kongre merkezleri, üniversiteleri ve uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapan altyapısıyla çağdaş bir kültür destinasyonu niteliği taşımaktadır. Bu özellikleri sayesinde Ankara, kültür turizmi ile akademik turizmi bir araya getiren ender şehirlerden biri olarak öne çıkmaktadır. 2026 yılı boyunca düzenlenecek etkinliklerin temel amacı, Ankara'nın sahip olduğu tarihî ve kültürel mirası Türk dünyasının ortak değerleriyle buluşturmaktır. Kültür, sanat, turizm, akademi ve sivil toplum alanlarında gerçekleştirilecek faaliyetlerle şehir, Türk devletlerinden gelecek ziyaretçiler için ortak hafızanın buluşma mekânına dönüşecektir. Böylece turizm yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak değil, kültürel etkileşimi artıran ve ortak kimlik bilincini güçlendiren bir unsur olarak değerlendirilecektir. Ankara'nın bu unvanı üstlenmesi, başkent'in uluslararası görünürlüğünü artıracak önemli fırsatlar da sunmaktadır. Tarihî mekânların, müzelerin, kültür rotalarının ve geleneksel değerlerin daha geniş kitlelere tanıtılması, şehrin turizm kapasitesine uzun vadeli katkılar sağlayacaktır. Bunun yanında Türk dünyası ülkeleri arasında ortak turizm rotalarının geliştirilmesi, kültürel mirasın birlikte tanıtılması ve kurumsal iş birliklerinin güçlendirilmesi yönündeki çalışmaların da hız kazanması beklenmektedir.

Ankara'nın 2026 Türk Dünyası Turizm Başkenti seçilmesi, yalnızca bir takvim yılına ait sembolik bir unvan değildir. Bu gelişme, ortak tarih ve kültür etrafında şekillenen uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesine yönelik önemli bir girişimdir. Binlerce yıllık tarihî mirası ile modern başkent kimliğini bir arada taşıyan Ankara, 2026 yılında Türk dünyasının kültürel ve turistik etkileşiminde öncü şehirlerden biri olma sorumluluğunu üstlenmektedir.

24 TEMMUZ'UN HİKÂYESİ: TÜRKİYE'DE MATBUAT GÜNÜ

Her gazetenin ilk sayfası, yalnızca günün haberlerini değil, aynı zamanda bir dönemin ruhunu da taşır. Bugün Türkiye'de her yıl 24 Temmuz, basın tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olarak hatırlanmaktadır. Bu tarih, uzun yıllar Matbuat Günü ve Basın Bayramı olarak anılmış, günümüzde ise Basın Özgürlüğü için Mücadele Günü adıyla anılmaktadır.

24 Temmuz'un hikâyesi, 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile başlar. Bu dönemde gazeteler, ön sansüre gönderilmeden yayımlanmaya başlamış ve bu gelişme, Osmanlı basını tarihinde yeni bir dönemin simgesi kabul edilmiştir. O günden sonra 24 Temmuz, yalnızca bir tarih değil; basının gelişimini ve yayıncılık kültürünü hatırlatan anlamlı bir gün hâline gelmiştir.

Türkiye'de matbuat tarihi, yalnızca gazeteciliğin değil; matbaanın, düşünce hayatının, edebiyatın ve kültürel gelişimin de ayrılmaz bir parçasıdır. Gazeteler, farklı dönemlerde toplumun gündemini kayıt altına alırken; dergiler, fikir ve sanat dünyasının gelişmesine önemli katkılar sunmuştur. Bu yönüyle basılı yayınlar, geçmiş ile gelecek arasında güçlü bir kültür köprüsü oluşturmuştur.

Bugün dijital iletişim çağında haberler saniyeler içinde dünyanın dört bir yanına ulaşsa da matbaanın ve basılı yayıncılığın tarihi değeri değişmemiştir. Eski gazetelerin sararmış sayfaları, yalnızca haberleri değil; bir milletin hafızasını, kültürünü ve yaşadığı dönemin tanıklığını da günümüze taşımaktadır.

24 Temmuz vesilesiyle anılan Matbuat Günü, Türkiye'nin basın ve yayın tarihindeki önemli kilometre taşlarından birini hatırlatırken, kalemin, matbaanın ve bilginin toplum hayatındaki yerini yeniden düşünmek için de anlamlı bir fırsat sunmaktadır. Geçmişten bugüne uzanan bu köklü miras, Türkiye ile Azerbaycan arasında ortak kültürel bağların güçlenmesine katkı sağlayan yayıncılık geleneğinin de değerli bir parçasıdır.

"Basın, milletin müşterek sesidir; milletin hak ve menfaatlerini korumaya çalışır."

Mustafa Kemal Atatürk

Kalemden matbaaya, fikirden geleceğe...

Basın, milletin hafızasıdır.

Türkiye - Azerbaycan: Ortak Kültür, Ortak Gelecek

Kalem, Matbaa ve Özgürlük: Türk Basınının 24 Temmuz Yolculuğu

*Bir gazetenin ilk sayfası, bazen bir milletin yeni bir döneminin de ilk sayfası olabilir. Tarihin akışını değiştiren olaylar her zaman meydanlarda yaşanmaz; kimi zaman bir matbaanın gürültüsü, mürekkebin kâğıtla buluştuğu sessiz bir an da büyük dönüşümlerin habercisi olur. Türk basın tarihi için **24 Temmuz 1908**, işte böyle bir gündür. Bugün milyonlarca insan haberlere saniyeler içinde ulaşabiliyor. Oysa bundan bir asır önce, bir gazetenin okuyucusuyla buluşması yalnızca gazetecilerin değil, devlet görevlilerinin de kararına bağlıydı. Yayımlanacak her haber, her makale ve hatta her başlık, baskıya girmeden önce sansür denetiminden geçiyordu. Kalem yazıyor, fakat son sözü çoğu zaman sansür söylüyordu. 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte Osmanlı Devleti'nde yeni bir siyasi atmosfer oluştu. Bu değişimin en dikkat çekici yansımalarından biri basın alanında görüldü. Gazeteciler, yıllardır süren uygulamaya karşı çıkarak gazetelerini sansür makamının onayını beklemeden yayımladılar. O gün yalnızca gazeteler basılmadı; aynı zamanda düşüncenin üzerindeki görünmez zincirlerden biri de kırılmış oldu. 24 Temmuz'un önemi yalnızca sansürün kaldırılmasıyla sınırlı değildir. Bu tarih, gazeteciliğin devletin kontrolünde yürütülen bir faaliyet olmaktan çıkıp kamuoyuna karşı sorumluluk taşıyan bir meslek hâline gelme sürecinin de sembollerinden biridir. Gazete sayfaları artık sadece resmî duyuruların yayımlandığı alanlar değil; toplumun sorunlarının konuşulduğu, fikirlerin tartışıldığı ve farklı seslerin duyulduğu bir kamusal zemine dönüşmeye başladı. Basın, çoğu zaman "günün tarihi"ni yazar; fakat aslında geleceğin tarihçilerine belge bırakır. Bugün geçmişi anlamamızı sağlayan pek çok ayrıntıyı eski gazete sütunlarında bulabiliyoruz. Bir savaşın cepheden ilk haberi, bir okulun açılışı, bir bilim insanının başarısı ya da sıradan insanların gündelik yaşamı... Hepsi, dönemin gazetelerinde saklanan toplumsal hafızanın parçalarıdır. Matbaa yalnızca harfleri çoğaltmadı; düşünceleri de çoğalttı. Gazeteler sayesinde yeni fikirler şehirlerden kasabalara, limanlardan köylere kadar ulaştı. Toplum, yalnızca olup biteni öğrenmedi; olup biten üzerine düşünmeye de başladı. Bu nedenle basının gelişimi, aynı zamanda eğitimin, kültürün ve kamusal bilincin gelişimiyle birlikte ilerledi. Aradan geçen yüz yılı aşkın sürede gazetecilik büyük bir değişim yaşadı. Kurşun harflerin yerini dijital ekranlar, matbaa makinelerinin yerini internet altyapısı aldı. Ancak kullanılan araçlar değişse de gazeteciliğin özü değişmedi. Doğru bilgiye ulaşma çabası, toplumu bilgilendirme sorumluluğu ve gerçeği araştırma ilkesi, dün olduğu gibi bugün de mesleğin temelini oluşturmaktadır. 24 Temmuz, yalnızca geçmişte kazanılmış bir hakkın yıldönümü değildir. Aynı zamanda her dönemde yeniden korunması gereken bir değeri hatırlatır. Çünkü basın özgürlüğü yalnızca gazetecilerin meselesi değil; doğru bilgiye ulaşmak isteyen bütün toplumun ortak kazanımıdır. Kalem, bazen bir haber yazar, bazen tarihe tanıklık eder. Matbaa, yalnızca sayfaları değil, fikirleri de çoğaltır. Özgürlük ise bunların anlam kazanmasını sağlar. İşte bu yüzden **24 Temmuz**, yalnızca basın tarihinin değil; düşüncenin, hafızanın ve özgür ifadenin de unutulmaması gereken günlerinden biridir. Her yeni gazete sayfası, aslında o tarihte açılan yolun bugüne ulaşan sessiz devamıdır.*

Fergana'nın Kalbinde

Bir Hafıza Şehr Andican: Türk Dünyasının Yeni Kültür Başkenti

Şehirler de insanlar gibidir; bazıları yalnızca yaşar, bazıları ise hatırlanır...

Bir şehri önemli yapan nedir?

Yüksek binaları mı?

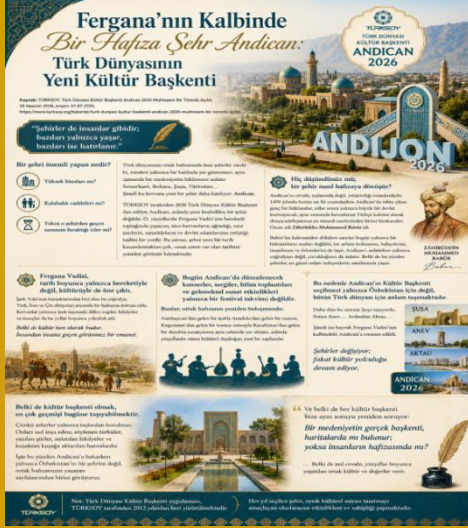
Kalabalık caddeleri mi?

Yoksa o şehirden geçen zamanın bıraktığı izler mi?.

Türk dünyasının ortak hafızasında bazı şehirler vardır ki, isimleri yalnızca bir haritada yer göstermez; aynı zamanda bir medeniyetin hikâyesini anlatır. Semerkant, Buhara, Şuşa, Türkistan... Şimdi bu kervana yeni bir şehir daha katılıyor: Andican. TÜRKSOY tarafından 2026 Türk Dünyası Kültür Başkenti ilan edilen Andican, aslında yeni keşfedilen bir şehir değildir. O, Fergana Vadisi'nin bereketli bağrında asırlardır yaşayan;

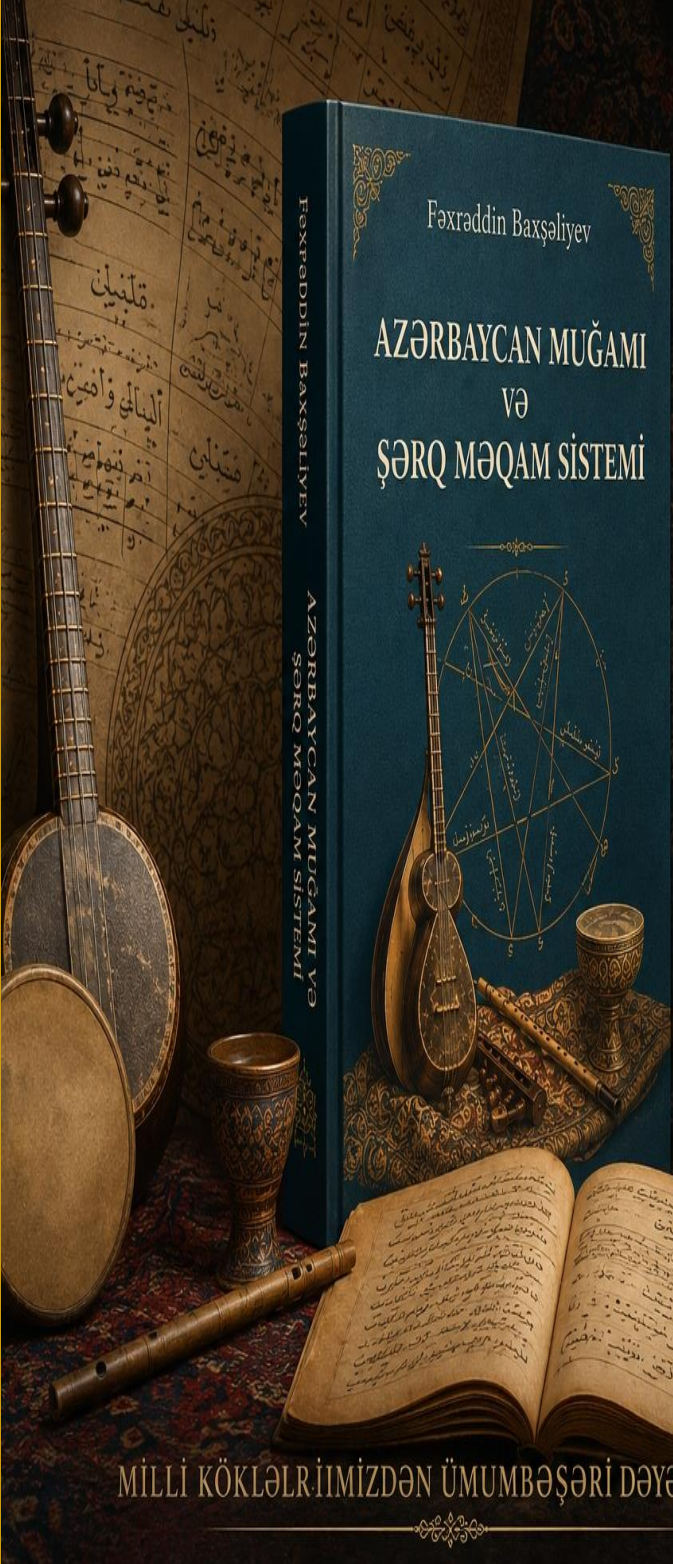
Foto Kaynak: TÜRKSOY, Türk Dünyası Kültür Başkenti Andican 2026 Muhteşem Bir Törenle Açıldı, 24 Haziran 2026, erişim: 01.07.2026, <https://www.turksoy.org/haberler/turk-dunyasi-kultur-baskenti-andican-2026-muhtesem-bir-torenle-acildi>

kervanların konakladığı, ilmin, sanatın ve kültürün filizlendiği kadim bir şehirdir. Şairlerin, sanatkârların ve devlet adamlarının izlerini taşıyan bu şehir için verilen unvan, yeni bir kimlikten çok, köklü tarihinin yeniden keşfedilmesidir. Zira bazı şehirler yalnızca taş ve topraktan ibaret değildir; onlar, zamanla bir milletin hafızasına dönüşür. Peki, bir şehir bunu nasıl başarır?

Andican'ın cevabı, taşlarında değil, yetiştirdiği insanlardadır. 1494 yılında henüz on iki yaşındayken Andican'da tahta çıkan genç bir hükümdar, yıllar sonra yalnızca büyük bir devlet kurmayacak; aynı zamanda hatıralarını Türkçe kaleme alarak dünya edebiyatının en önemli eserlerinden birini bırakacaktı. Onun adı Zâhirüddin Muhammed Babür idi. Babür'ün kaleminden dökülen satırlar bugün yalnızca bir hükümdarın anıları değildir; bir şehrin kokusunu, bahçelerini, insanlarını ve özlemlerini de taşır. Andican'ı anlatırken yalnızca coğrafyayı değil, çocukluğunu da anlatır. Belki de bu yüzden şehirler, en güzel onları özleyenlerin satırlarında yaşar. Fergana Vadisi, tarih boyunca yalnızca bereketiyle değil, kültürüyle de öne çıktı. İpek Yolu'nun kavşaklarından biri olan bu coğrafya; Türk, İran ve Çin dünyaları arasında bir buluşma noktası oldu. Kervanlar yalnızca ipek taşımadı; diller, ezgiler, hikâyeler ve inançlar da bu yollar boyunca yolculuk etti. Belki de kültür tam olarak budur. İnsandan insana geçen görünmez bir emanet. Bugün Andican'da düzenlenecek konserler, sergiler, bilim toplantıları ve geleneksel sanat etkinlikleri yalnızca bir festival takvimi değildir. Bunlar, ortak hafızanın yeniden buluşmasıdır. Azerbaycan'dan gelen bir âşıkla Anadolu'dan gelen bir ozanın, Kırgızistan'dan gelen bir komuz ustasıyla Kazakistan'dan gelen bir dombra sanatçısının aynı sahnede yer alması, aslında yüzyıllardır süren kültürel diyalogun yeni bir sayfasıdır. Bu nedenle Andican'ın Kültür Başkenti seçilmesi yalnızca Özbekistan için değil, bütün Türk dünyası için anlam taşımaktadır. Daha dün bu unvanı **Şuşa** taşıyordu. Sonra **Anev**... Ardından **Aktau**... Şimdi ise bayrak Fergana Vadisi'nin kalbindeki Andican'a emanet edildi. Şehirler değişiyor; fakat kültür yolculuğu devam ediyor. Belki de kültür başkenti olmak, en çok geçmişi bugüne taşıyabilmektir. Çünkü şehirler yalnızca taşlardan kurulmaz. Onları asıl inşa eden; söylenen türküler, yazılan şiirler, anlatılan hikâyeler ve kuşaktan kuşağa aktarılan hatıralardır. İşte bu yüzden Andican'a bakarken yalnızca Özbekistan'ın bir şehrini değil, ortak hafızamızın yaşayan sayfalarından birini görüyoruz. Ve belki de her kültür başkenti bize aynı soruyu yeniden soruyor: Bir medeniyetin gerçek başkenti, haritalarda mı bulunur; yoksa insanların hafızasında mı? ... Belki de asıl cevabı, yüzyıllar boyunca yaşatılan ortak kültür ve değerler verir.

Muğamı Yeniden Okumak

MUĞAM

ŞƏRQIN ƏBƏDİ MUSQİ DÜŞÜNCƏSİ,
AZƏRBAYCANIN MİLLİ SƏSİ

Bu monoqrafiya Azərbaycan muğamlarının klassik Şərq məqam sistemi ilə üzvi bağlılığını, orta q mənbələrini, tarixi inkişaf yolunu və struktur xüsusiyyətlərini elmi-nəzəri əsaslarla araşdırır.

- ✦ Şərq məqam təfəkkürünün tarixi və fəlsəfi əsasları
- ✦ Azərbaycan muğamlarının struktur və ifa xüsusiyyətləri
- ✦ Məqam sistemi: prinsiplər, formalaşma və inkişaf
- ✦ Azərbaycan və Şərq məqamlarının müqayisəli təhlili
- ✦ Unudulmuş muğamların nəzəri bərpasına dair mülahizələr

“Muğam, yalnız musiqi deyil,
bir düşüncə tərz, bir həyat fəlsəfəsi,
Şərq mədəniyyətinin ruhudur.”

UNESCO

AZƏRBAYCAN MUĞAMI
UNESCO-nun Qeyri-maddi
Mədəni İrs Siyahısına daxil edilmişdir
(2003)

MİLLİ KÖKLƏR İMİZDƏN ÜMUMBƏŞƏRİ DƏYƏRLƏRƏ...

Muğamın yenidən oxunan yaddaşı

Fəxrəddin Baxşəliyevin yeni monoqrafiyası Şərq məqam düşüncəsinə yeni baxış təqdim edir...

Azərbaycan Müzikolojisine Yeni Bir Katkı: Fəxrəddin Salim (Bahşəliyev) – Azərbaycan Muğamı ve Doğu Makam Sistemi Monografisi

Azərbaycan müzikolojisi bugüne kadar birçok önemli esere kavuşmuştur. Ancak bazı kitaplar vardır ki yalnızca mevcut bilgileri derlemekle yetinmez; aynı zamanda bilimsel tartışmaların yönünü değiştirmeyi hedefler. Fəxrəddin Baxşəliyev'in (edebî mahlası: Salim) yeni yayımlanan *Azərbaycan Muğamı ve Doğu Makam Sistemi* adlı 436 sayfalık kapsamlı monografisi de bu nitelikteki çalışmalardan biridir. Azərbaycan Milli Konservatuarı Bilim Kurulunun kararıyla yayımlanması uygun görülen eser, yazarın uzun yıllara yayılan araştırmalarının sistematik bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Kitabın en dikkat çekici yönü, muğamı yalnızca ulusal bir müzik olgusu olarak ele almamasıdır. Baxşəliyev, Azərbaycan muğamını Yakın ve Orta Doğu'nun ortak makam geleneği içinde değerlendirerek bu geniş müzik medeniyetinin tarihî, felsefî ve estetik bütünlüğünü yeniden düşünmeyi önerir. Monografinin temel tezi açıktır: Azərbaycan muğamını, Doğu makam sisteminden bağımsız biçimde anlamak mümkün değildir. Baxşəliyev bu görüşünü duygusal yaklaşımlarla değil, sistematik bilimsel veriler ve teorik gerekçelerle temellendirmeye çalışmaktadır. Bu kapsamlı çalışmanın yazarı Fəxrəddin Elsad oğlu

*Baxşəliyev (edebî mahlası Salim), 1969 yılında Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti'nin Şahbuz ilçesine bağlı Kükü köyünde doğmuştur. Bakü Müzik Akademisi mezunu olan Baxşəliyev, filoloji alanında felsefe doktoru unvanına sahip olup doçenttir ve Azerbaycan Milli Konservatuvary'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Azerbaycan Yazarlar Birliği ile Azerbaycan Âşıklar Birliği üyesi olan araştırmacının tasavvuf, edebiyat, kültür tarihi ve düşünce alanlarında yayımlanmış çok sayıda eseri bulunmaktadır. **Azerbaycan Muğamı ve Doğu Makam Sistemi** ise Baxşəliyev'in onuncu kitabı olup, uzun yıllara yayılan disiplinler arası araştırmalarının olgunlaşmış bir ürünü olarak dikkat çekmektedir.*

Beş ana bölümden oluşan eser, bu temel yaklaşımı farklı açılardan ayrıntılı biçimde ele almaktadır. Kitapta makam düşüncesinin tarihsel gelişimi, muğam ile klasik Doğu şiiri arasındaki ilişkiler, tasavvuf düşüncesinin müzikteki yansımaları, Azerbaycan muğamlarının klasik Doğu makamlarıyla yapısal karşılaştırmaları ve makam sisteminin teorik temelleri kapsamlı bir biçimde incelenmektedir. Monografinin öne çıkan özelliklerinden biri de müzik teorisiyle sınırlı kalmamasıdır. Giriş bölümünden itibaren okur, felsefe, şiir, tasavvuf, estetik ve müzik tarihinin kesiştiği disiplinler arası bir düşünce alanına davet edilir. Bu çerçevede muğam yalnızca melodik bir yapı olarak değil, insanın manevi yükselişini ifade eden estetik ve epistemolojik bir model olarak yorumlanmaktadır. Böylece eser, klasik müzikoloji sınırlarını aşarak daha geniş bir beşerî bilimler perspektifi kazanmaktadır. Kitabın önemli bilimsel katkılarından biri, son yüzyılda Doğu makam sisteminde yaşanan kuramsal dönüşümlerin ayrıntılı biçimde değerlendirilmesidir. Özellikle eşit olmayan temperaman, mikrotonalite, unutulmuş muğamların yeniden ihyası ve Azerbaycan muğamlarının tarihsel ses sisteminin yeniden yorumlanması gibi konular kapsamlı biçimde ele alınmaktadır. Bu meseleler Baxşəliyev'in önceki bilimsel çalışmalarında da yer almış olmakla birlikte, ilk kez bu ölçüde bütüncül ve sistematik bir kuramsal çerçeve içerisinde sunulmaktadır. Eserin bir diğer güçlü yönü ise farklı disiplinler arasında kurduğu diyalogdur. Müzik teorisi; filoloji, tarih, tasavvuf felsefesi, divan edebiyatı ve kültür araştırmalarıyla birlikte ele alınarak çok yönlü bir analiz ortaya konmaktadır. Bu yaklaşım sayesinde muğam, yalnızca seslerden oluşan bir müzik sistemi değil, aynı zamanda Doğu düşünce tarihinin yaşayan hafızası olarak değerlendirilmektedir.

Monografinin bilimsel editörü Prof. Dr. Lalə Hüseynova'nın değerlendirmesine göre eser, Azerbaycan muğam araştırmalarında uzun süre ihmal edilen birçok temel sorunu yeniden gündeme getirmekte ve bunların çözümüne yönelik yeni araştırma alanları ortaya koymaktadır. Bu yönüyle eser, yalnızca mevcut bilgi birikimini özetleyen bir çalışma değil, aynı zamanda

yeni akademik tartışmaların başlangıç noktalarından biri olarak değerlendirilebilir. Elbette bu monografide ileri sürülen bütün tezlerin müzikoloji çevrelerinde tartışmasız kabul göreceği söylenemez. Özellikle Azerbaycan muğamının Doğu makam sistemi içerisindeki konumu, makamların tarihsel gelişimi, eşit olmayan temperaman sistemi, mikrotonal yapı ve unutulmuş makamların yeniden değerlendirilmesine ilişkin öneriler, alan uzmanları arasında yeni bilimsel tartışmaları beraberinde getirecektir. Ancak bilim tarihinin gösterdiği üzere, disiplinleri ileriye taşıyan çalışmalar, yerleşik kabulleri tekrar eden değil; mevcut paradigmaları sorgulayan, yeni araştırma problemleri ortaya koyan ve farklı bakış açıları geliştiren eserlerdir. Bu yönüyle Baxşəliyev'in monografisi, yalnızca mevcut literatüre katkı sunan bir çalışma değil, aynı zamanda yeni araştırmaları teşvik edecek önemli bir akademik girişim olarak değerlendirilebilir.

Fəxrəddin Baxşəliyev'in *Azerbaycan Muğamı ve Doğu Makam Sistemi* adlı monografisi yalnızca yeni yayımlanmış bir kitap değildir. Aynı zamanda Azerbaycan muğam araştırmalarının geleceği üzerine yeniden düşünmeye davet eden kapsamlı ve özgün bir bilimsel çalışmadır.

Eser; müzikologlar, icracılar, akademisyenler, öğrenciler ve genel olarak Doğu müzik kültürüne ilgi duyan okuyucular için önemli bir başvuru kaynağı olmasının yanı sıra, muğamın felsefi ve estetik boyutlarını yeniden değerlendirmek isteyen herkes açısından da dikkate değer bir entelektüel katkı niteliği taşımaktadır.

BirGüneş Dergisi olarak, Fahreddin Salim (Bahşaliyev)'i bu önemli eseri dolayısıyla tebrik ediyor; Türk dünyasının ortak kültürel mirasına yönelik bilimsel çalışmalarının artarak devam etmesini ve yeni araştırmalarının akademi ile kültür dünyasına değerli katkılar sunmasını diliyoruz.

Dijital Ufka YolculuK

Teknolojinin baş döndürücü bir hızla geliştiği çağımızda, devletlerin gücü artık yalnızca ekonomik kaynakları veya askerî kapasitesiyle ölçülmüyor. Dijital altyapısını güçlendiren, veriyi etkin yöneten ve yapay zekâyı kamu hizmetlerine entegre eden ülkeler, geleceğin rekabetinde önemli bir avantaj elde ediyor. Dijitalleşme, günümüzde yalnızca teknik bir dönüşüm değil; yönetim anlayışını, ekonomik kalkınmayı ve toplumsal yaşamı yeniden şekillendiren stratejik bir değişim süreci olarak öne çıkıyor.

Bu değişimi planlı politikalarla yönlendiren ülkeler arasında Azerbaycan dikkat çekmektedir. Son yıllarda hayata geçirilen dijital dönüşüm projeleri ve özellikle 2026–2028 dönemini kapsayan Dijital Kalkınmayı Hızlandırma Eylem Planı, ülkenin teknoloji odaklı kalkınma anlayışını daha da güçlendirmeyi hedeflemektedir. Kamu hizmetlerinin dijitalleştirilmesi, yapay zekâ uygulamalarının yaygınlaştırılması, ulusal bilgi altyapısının geliştirilmesi ve siber güvenliğin güçlendirilmesi, bu vizyonun temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Dijitalleşme, Azerbaycan açısından yalnızca yeni teknolojilerin kullanılması anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda devlet ile vatandaş arasındaki ilişkinin daha hızlı, daha şeffaf ve daha erişilebilir bir yapıya kavuşmasını amaçlayan kapsamlı bir yönetim anlayışını ifade etmektedir. Bürokratik işlemlerin dijital platformlar üzerinden yürütülmesi, kamu hizmetlerine erişimi kolaylaştırırken

devletin kurumsal kapasitesini de güçlendirmektedir. Böylece teknoloji, günlük yaşamı kolaylaştıran bir araç olmanın ötesinde, kamu yönetiminin etkinliğini artıran stratejik bir unsur hâline gelmektedir.

Bu dönüşümün önemli ayaklarından biri de yapay zekâdır. Günümüzde yapay zekâ yalnızca sanayi veya bilişim sektöründe değil; eğitimden sağlığa, ulaşımdan kamu yönetimine kadar birçok alanda kullanılmaktadır. Azerbaycan da bu gelişmeleri yakından takip ederek yapay zekâ tabanlı çözümleri kamu hizmetlerine uyarlamayı hedeflemektedir. Bununla birlikte kişisel verilerin korunması, algoritmaların şeffaflığı ve siber güvenlik gibi konuların da aynı ölçüde önem taşıdığı görülmektedir. Dijital dönüşüm, teknolojik ilerlemenin yanında güvenilir ve etik bir dijital ekosistemin oluşturulmasını da gerekli kılmaktadır. Dijital kalkınmanın bir diğer önemli yönü ise geleceğe yapılan yatırımdır. Bilgi teknolojilerine, nitelikli insan kaynağına ve yenilikçi girişimlere verilen destek, ekonomik büyümenin yanında sürdürülebilir kalkınmanın da temel unsurları arasında yer almaktadır. Bu nedenle dijitalleşme, yalnızca bugünün ihtiyaçlarına cevap veren bir süreç değil; geleceğin toplumunu şekillendiren uzun vadeli bir vizyon olarak değerlendirilmektedir. Azerbaycan'ın dijitalleşme yolculuğu, teknolojinin doğru planlama ve güçlü kurumsal yapıyla birleştiğinde kalkınmaya nasıl yön verebileceğini gösteren dikkat çekici örneklerden biridir. Dijital çağın sunduğu imkânları değerlendirme çabası, yalnızca ekonomik hedeflere ulaşmayı değil; daha etkin bir kamu yönetimi, daha güvenli dijital altyapılar ve daha yenilikçi bir toplum oluşturmayı amaçlamaktadır. Dijital ufka yapılan bu yolculuk, aslında geleceği bugünden inşa etme iradesinin somut bir yansımasıdır.

Ölmeyen Sözler

Hiç düşündünüz mü, neden bazı kelimeler bin yıl yaşayabilir?

Bir kelimenin ömrü ne kadardır? . Bir insanın ömrü belli . Bir ağacın da öyle.

Peki ya bir sözün?...

Neden bazı cümleler söylendikleri günün içinde kaybolurken, bazıları yüzyıllar boyunca insanların dilinde dolaşmaya devam eder? Neden bin yıl önce söylenmiş bir söz, bugün Anadolu'da da, Azerbaycan'da da bir gönle dokunabilir? Belki de mesele kelimelerin kendisi değildir. Mesele, onların taşıdığı ruhtur. Türk dünyasının hafızasına baktığımızda bunu açıkça görürüz. Yüzyıllar değişmiş, devletler kurulmuş ve yıkılmış, şehirler el değiştirmiştir. Fakat bazı sözler, bütün bu değişimlerin arasından yürüyerek bugüne ulaşmıştır. İşte bu yüzden Dede Korkut'u okurken yalnızca eski bir destanı okumayız. Orada, hâlâ yaşayan bir ses duyarız. Çünkü Dede Korkut'un dili yalnızca Oğuz beylerine değil, insana seslenir. Cesaret, sadakat, aile, sözünde durmak, misafirperverlik... Bunlar çağların eskitemediği değerlerdir. Aradan yüzyıllar geçer. Bu kez Konya'da bir bilge konuşur: "Ne olursan ol..." Belki dünyanın en çok tekrarlanan çağrılarında biridir bu. Çünkü insanlar değişse de arayış değişmez. Her çağın insanı affedilmeyi, anlaşılmayı ve yeniden

başlayabilmeyi ister. Sonra Anadolu'nun bozkırlarından başka bir ses yükselir: "Sevelim, sevilelim." İlk bakışta ne kadar sade görünür. Oysa belki de en zor cümlelerden biridir. Çünkü insanlık tarihi bize gösteriyor ki bilgi çoğalabilir, teknoloji gelişebilir, şehirler büyüyebilir; ama insanın birbirini anlaması hâlâ en büyük meselelerden biridir. Yunus Emre'nin sözü bu yüzden eskimiyor. Çünkü insan eskimiyor. Azerbaycan'ın söz hazinesine baktığımızda da aynı damarı görürüz. Atalar sözleri, âşıkların deyişleri, halk hikâyeleri... Nesilden nesile aktarılan bu ifadeler yalnızca güzel cümleler değildir. Onlar, bir toplumun uzun tecrübelerinin damıtılmış hâlidir. Her atasözü, yüzlerce yılın sessiz gözleminden doğmuş küçük bir hayat dersidir. İlginç olan şu ki, bu sözlerin çoğu Türkiye'de de yabancı değildir. Kelimeler bazen değişir, söyleyiş farklılaşır; fakat düşünce aynı kalır. Çünkü onları doğuran kültür havzası ortaktır. Belki de bunun için, Aras Nehri iki kıyıyı ayırsa da aynı türküyü susturamamıştır. Sözler de nehirler gibidir. Önlerine çıkan taşlara çarpar, bazen yön değiştirir, bazen başka lehçelerle buluşur; ama akmaya devam eder. Bugün cep telefonlarımız birkaç yılda eskiyor. Bilgisayarlarımız sürekli yenileniyor. Fakat yaklaşık bin yıl önce söylenmiş bazı cümleler hâlâ yeni kalabiliyor. Demek ki kalıcılığı sağlayan teknoloji değil, hakikattir. Belki de ölmeyen sözlerin sırrı tam burada gizlidir. Onlar moda değil, insan tabiatına seslenirler. İnsan değiştikçe değil, insan kaldıkça yaşamaya devam ederler. Belki bu yüzden, Dede Korkut'un otağından yükselen ses ile Mevlânâ'nın dergâhından, Yunus Emre'nin gönlünden ve Azerbaycan'ın saz meclislerinden yükselen ses arasında görünmeyen bir köprü vardır. O köprünün adı dildir. Dilin taşıdığı hafızadır. Ve belki de en önemlisi, insanın insana söylemeye devam ettiği ölmeyen sözlerdir. Çünkü bazı sözler yalnızca söylenmez; yaşanır. Dede Korkut'un duasında, Mevlânâ'nın çağrısında, Yunus'un sevgisinde, Azerbaycan sazının telinde hâlâ aynı insan konuşur. Ve insan, kendi hakikatini aramaktan vazgeçmedikçe, bu sözler de ölmeyecektir.

Ceyhun Bir hayat, bin hatıra

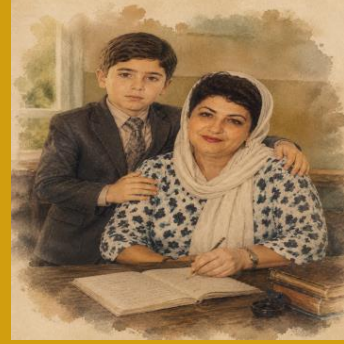

CEYHUN HÜSEYNOV

16 Mayıs 1999 – 9 Haziran 2024

- 1999 yılında Bakü'de doğdu.
- Ortaöğrenimini altın madalya ile tamamladı.
- Uluslararası olimpiyatlarda dereceler kazandı.
- ADA Üniversitesinde Uluslararası İlişkiler eğitimi aldı.
- Tel Aviv Üniversitesinde "Barış ve Çatışma Çözümü" alanında yüksek lisans yaptı.
- Doktora teklifini erteleyerek askerlik görevini tercih etti.
- Terhisine 20 gün kala, Nahçıvan'ın Sederek bölgesinde şehit oldu.

Vatan sevgisini en yüce mertebede yaşayan aziz şehidimiz Ceyhun Hüseyinov'u rahmet ve saygıyla yâd ediyoruz. Allah rahmet eylesin, mekânı cennet, makamı âli olsun. Kıymetli anne ve babasına, ailesine ve tüm yakınlarına sabır ve metanet diliyoruz.

Ceyhun - İlk Kaleme Dokunan Eller...

Bu hikâyeyi Ceyhun Hüseyinov'un aziz hatırasına ithaf ediyoruz.

Yaz, Nahçıvan'a başka türlü inerdi. Güneş, dağların omzuna ağır ağır yaslanırken vadilerin içinden yükselen sıcaklık, yalnız toprağı değil, insanın çocukluğunu da olgunlaştırırdı. Akşamüstleri kayısı ağaçlarının gölgesi uzar, tozlu yollar boyunca esen rüzgâr kurumuş otların kokusunu avlulara taşır, uzakta koyun sürülerinin çingirak sesleri günün son ışıklarıyla birbirine karışırdı. O saatlerde dünya, sanki bütün gürültülerini unutmuş gibi sessizleşirdi. Fakat insan, yıllar sonra anlıyor ki bazı sessizlikler huzurdan değil, geleceğin henüz söylenmemiş acılarından doğarmış. Çocukluk böyle bir mevsimdi. İnsan o yaşlarda zamanın sonsuz olduğuna inanıyor. Ayrılıkların birkaç gün süreceğini, özlemin akşam olunca biteceğini, sevdiği insanların dağlar kadar sağlam, gökyüzü kadar kalıcı olduğunu sanıyor. Ölüm diye bir kelime var elbette; ama o kelime, başkalarının dünyasına aitmiş gibi duruyor. Hiç kimse çocukken sevdiği bir yüzün bir gün yalnızca hatıralarda yaşayabileceğine inanmıyor. Ben de inanmıyordum...

Çünkü Ceyhun gözlerimin önünde büyüyordu. İlk kelimelerini nasıl söylediğini hatırlıyorum. Konuşmaya çalışırken bazı sesleri birbirine karıştırışını, sonra kendi yanlışına kendi gülüşünü... İnsan bazen bir çocuğun gülüşünü yıllar sonra bile aynı berraklıkla duyabiliyor. Hafıza ilginçtir; büyük olayları unuttur da küçük bir kahkahayı ömür boyu saklar. Onun yürümeyi öğrendiği günleri de hatırlıyorum. Koşmayı... Düştüğünde hemen yeniden ayağa kalkmasını... Merak ettiği her şeye dokunmak istemesini... Gökyüzüne uzun uzun bakmasını... Bir kelebeğin peşinden dakikalarca koşmasını... Eline aldığı küçücük bir taşı bile sanki ilk defa görüyormuş gibi incelemesini... Çocuklar dünyayı fethetmezler; dünyaya hayret ederler.

Ceyhun'un en güzel tarafı da buydu. O, hayret etmeyi bilen bir çocuktur. Belki de büyüdüğünde bilgiyi bu kadar sevmesinin ilk sebebi buydu. Çünkü öğrenmek, aslında çocuklukta kaybetmediğimiz hayret duygusunun başka adıdır. Komşuyduk. Aynı sokakta büyüydük.

Sabahları birbirimizi görmeden geçen gün neredeyse olmazdı. İnsan bazı insanlara fark etmeden alışıyor. Onların sesini duymaya, kapının açılışına, bahçeden gelen kahkahasına, akşam üzeri uzaktan görünen gölgesine... Alışkanlık, bazen sevgiden daha derin bir bağ kuruyor. Çünkü sevdiğini fark edersin; ama alıştığın insanın hayatındaki yerini, ancak onu göremediğin gün anlarsın. Yine öyle bir yazdı. Sıcak, bütün köyün üzerine ince bir tül gibi serilmişti. Öğleden sonra kapının önüne çıktım. Her zamanki gibi onu aradım. Bahçeye baktım. Sokağa baktım. Seslendim. Gelmedi. Sonra öğrendim. Annesiyle babası onu köye götürmüşlerdi. İnsan şimdi dönüp bakınca buna ne kadar küçük bir hadise diyebiliyor. Bir çocuğun yaz tatilinde köye gitmesi... Bundan daha sıradan ne olabilirdi? Fakat o gün benim için dünya ilk defa eksilmişti. Kimseye söylemedim. Söyleyemedim.

Çünkü çocuklar gözyaşlarını bile saklamayı öğreniyor bazen. Sessizce ağladım. Öyle ağladım ki bugün bile o günü düşündüğümde gözlerimin önüne ilk gelen şey, onun gidişi değil; kendi içimde ilk defa hissettiğim o açıklayamadığım boşluk oluyor. Hiç kimse bilmedi. Ne annem... Ne babam...

Ne de Ceyhun...

Kimse, onun birkaç günlüğüne köye gitmesi yüzünden bu kadar ağladığımı öğrenmedi.

Belki ben de bilmiyordum neden ağladığımı. Belki insan ruhu, aklın henüz bilmediği ayrılıkları çok önceden hissediyordur. Belki bazı vedalar, yıllar sonra yaşanacak büyük vedaların sessiz provasıdır. Bugün geriye dönüp baktığımda, o yaz akşamını yalnızca bir çocukluk hatırası olarak göremiyorum. Çünkü zaman, geçmişe acımasız bir bilgelik kazandırıyor. O gün birkaç günlük ayrılığa dayanamayan çocuk, yıllar sonra ebedî ayrılığın ne demek olduğunu öğreneceğini bilmiyordu.

Nereden bilebilirdi ki...

Bir gün aynı sokaklar yine duracak, aynı dağlar yine göğe yükselecek, aynı rüzgâr yine kayısı dallarını sallayacak; fakat Ceyhun'un sesi artık o rüzgâra karışmış olacaktı. Ve ben, çocukluğumun en masum gözyaşlarının aslında gelecekte yaşayacağım en büyük hasretin ilk damlaları olduğunu yıllar sonra anlayacaktım. İnsan çocukluğunu geride bıraktığını sanıyor. Sonra bir gün, beklenmedik bir anda, yıllardır adını bile anmadığı bir yaz akşamı gelip omzuna dokunuyor. O dokunuşun içinde güneşin sıcaklığı da var, toprağın kokusu da, uzaklardan gelen bir çoban kavalının sesi de... Fakat en çok da bir çocuğun gülüşü var. İşte o zaman anlıyorsunuz ki çocukluk hiçbir yere gitmemiş; yalnızca içinizde sessizce beklemiş. Ceyhun'u düşündüğümde önce yüzü değil, sesi geliyor aklıma. Bazı insanlar vardır; konuşurken kelimelerinden çok seslerinin bıraktığı huzur hatırlanır. Daha dili yeni çözülürken bile merak eden bir çocuktü. Bir kuşun neden göç ettiğini, yağmurun neden ansızın başladığını, yaşlı insanların neden uzaklara bakarak sustuğunu sorardı. O yaşta hiçbirimiz cevapların peşinde değildik; oyun peşindeydik.

Ama o bazen oyunun ortasında bile durur, gökyüzüne bakar, sonra hiçbir şey olmamış gibi yeniden koşmaya başlardı. Çocuk aklıyla neyi düşünüyordu, bugün bile bilmiyorum. Belki de bazı insanlar dünyaya biraz daha fazla hayret etmek için gelirler. Şimdi dönüp bakınca, onun çocukluğunda bile acele etmeyen bir taraf olduğunu görüyorum. Koşardı ama telaş etmezdi. Gülerdi ama taşkın değildi. Dinlerdi; gerçekten dinlerdi. Çocukların çoğu cevap vermek için bekler, Ceyhun anlamak için beklerdi. O zaman bunun ne kadar büyük bir meziyet olduğunu bilmiyordum. İnsan büyüdükçe fark ediyor ki dünyada en zor şey konuşmak değil, bir başkasının sesine bütün kalbiyle yer açabilmektir.

Yıllar geçti. Büyüdük. Mevsimler birbirinin üzerinden geçerek ömrümüzü usul usul eksiltti. Fakat çocukluk, sandığımız gibi geride kalmadı. Bir köşede oturdu ve bizi seyretmeye devam etti. Ne zaman bir kayısı ağacının gölgesini görsem, ne zaman yaz sıcaklığında toprağın kokusu yükselse, içimde aynı çocuk ayağa kalkıyor; sokağın başına koşuyor ve her zamanki gibi onu arıyor. Hafıza bazen insana acımasız davranıyor. Olmayacağını bildiği hâlde aynı kapıya tekrar tekrar bakıyor. Sonra kendi kendime soruyorum: İnsan gerçekten kimi özler? Kaybettiği dostunu mu, yoksa onunla birlikte yaşadığı kendisini mi? Belki ben yalnız Ceyhun'u özlemiyorum. Onun yanında yürüyen o çocuğu da özliyorum. Dünyanın kötülüğünü henüz

öğrenmemiş, ölümün yalnızca kitaplarda yazılı bir kelime olduğuna inanan, birkaç günlük ayrılığı bile sonsuz sanacak kadar temiz yürekli olan o çocuğu...

Çünkü bugün biliyorum ki insanın ilk gözyaşları hiçbir zaman sebepsiz değildir. Çocuk kalbi, aklın yıllar sonra anlayacağı hakikatleri bazen önceden hisseder. Ben o yaz, Ceyhun köye gitti diye ağladığımı sanmıştım. Oysa belki de ruhum, adını koyamadığı büyük bir hasretin gölgesini çok önceden görmüştü. Hayatın bana öğrettiği en ağır gerçeklerden biri de bu oldu: Bazı ayrılıklar yaşandıkları gün başlamaz; kader, onları çok önceden insanın kalbine sessizce yerleştirir. Şimdi o günlere döndüğümde, güneş hâlâ aynı sıcaklıkla Genze'nin dağlarına vuruyor, rüzgâr hâlâ aynı kayısı dallarını salıyor, çocuklar hâlâ aynı

sokaklarda koşuyor gibi geliyor bana. Değişen yalnızca zaman değil. Değişen, o sokaklardan geçen bir ismin artık yalnızca seslenildiğinde değil, dua edildiğinde de cevap vermesidir. İnsan hayatına giren bazı insanlar vardır; onlar büyük olaylarla değil, büyük bir sükûnetle yer ederler. Yıllar sonra geriye dönüp baktığınızda, hangi gün geldiklerini, hangi sözleri ilk kez söylediklerini tam olarak hatırlayamazsınız. Fakat bir sabahın aydınlığını nasıl unutmuyorsanız, onların varlığını da unutamazsınız. Çünkü bazı insanlar ömrümüze bir hatıra değil, bir iklim bırakırlar. Ceyhun'un çocukluğu işte böyle bir iklimin içinde filizlenmişti. Anaokulunun o mütevazı sınıfında, pencereden içeri süzülen güneş ışığı tahta sıraların üzerine usulca yayılırken, Sedaket Öğretmen her çocuğa kendi bireysel özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yaklaşırdı. Çünkü onun gözünde hiçbir çocuk diğerinin tekrarı değildi. Her birinin içinde, henüz kimsenin fark edemediği eşsiz bir cevherin saklı olduğuna inanıyordu. Kimi çocuk kelimeleri erken öğrenirdi, kimi sayıları severdi, kimi ise uzun uzun susardı. Fakat Ceyhun'un bakışlarında onu durduran başka bir şey vardı: Merak... Öyle bir merak ki cevap bulduğunda sönmüyor, aksine yeni sorular doğuruyordu.

Sedaket Öğretmen bunu fark etmişti. Bir gün sınıfta harflerden söz ediyordu. Çocuklar için harfler yalnızca alfabenin sırasıydı. O ise harflerin insanın kaderini değiştirebileceğini anlatıyordu. "Kalem," demişti, "insanın eline verilmiş en büyük emanettir. Onunla bir gönlü de incitebilirsiniz, bir milleti de ayağa kaldırebilirsiniz."

Belki Ceyhun o gün bu sözlerin büyüklüğünü anlayacak yaşta değildi. Fakat bazı cümleler çocukların hafızasına değil, karakterine yazılır. Yıllar sonra kitapların arasında sabahlayan, tarihin tozlu sayfalarında hakikati arayan, dini öğrenirken ezberle yetinmeyen, farklı fikirlere kulak vermekten çekinmeyen o genç adamın içinde, belki de o sınıfın sessiz yankıları hâlâ yaşamaya devam ediyordu. Sedaket Öğretmen ders anlatırken sadece kitap bilgisini aktaran bir öğretmen değildi. Her çocuğun gözlerinin içine bakarak konuşur, anlattıklarının önce kalbe ulaşmasına özen gösterirdi. Çünkü bilirdi ki bir çocuk, önce değer gördüğünü hissetmek ister. Kendisine inanıldığını hissettiğinde ise öğrenmenin kapıları ardına kadar açılır. Bazen sıcacık bir tebessüm, bazen omza konan güven veren bir el, bazen de içten

söylenen "Sen yapabilirsin." sözü, anlatılan derslerden çok daha derin izler bırakır. Yıllar geçer; dersler, formüller, ezberlenen şiirler unutulabilir. Ama insan, kendisine ilk kez inanan, cesaret veren o sesi ömrü boyunca yüreğinde taşır.

Belki de öğretmenlik tam buydu.

Bir insanın geleceğini yazmak değil...

Onun kendi cümlesini kurabilecek cesareti sessizce büyütme.

Sedaket Öğretmen bunu yaptı.

Ne kürsülerde alkışlandı, ne adına törenler düzenlendi. Fakat yetiştirdiği çocukların vicdanında bıraktığı iz, taş üzerine yazılmış yazılardan daha kalıcı oldu. Çünkü gerçek öğretmenler, isimlerini binalara değil, insanların ahlâkına kazırlar. Bugün düşündüğümde, Ceyhun'un hayatında karşıma çıkan en dikkat çekici özelliklerin çoğunun kökü sanki o ilk yıllara uzanıyor. Sorular sormaktan çekinmeyen zihni, öğrenmeyi bir yarış değil bir yolculuk olarak görmesi, bilgiyi kibir için değil hakikate yaklaşmak için istemesi... Bunların hiçbirisi bir günde kazanılmadı. Büyük karakterler, büyük gürültülerle değil; çocuklukta duyulan birkaç doğru sözün, birkaç güven dolu bakışın ve birkaç sessiz teşvikin yıllar boyunca insan ruhunda mayalanmasıyla doğar. Bugün hem Ceyhun bu dünyadan göçtü, hem de ona ilk harflerin kapısını açan Sedaket Öğretmen... İnsan ister istemez şu düşüncenin eşiğinde duruyor: Belki yeryüzünde yarım kalan her dersin gökyüzünde bir devamı vardır. Belki bir öğretmen için en büyük mükâfat, yıllar sonra öğrencisinin yalnızca bilgili değil, iyi bir insan olarak anıldığını bilmektir. Eğer insanın geride bıraktığı en büyük eser yetiştirdiği insansa, Sedaket Öğretmen'in adı da Ceyhun'un hikâyesinin görünmeyen satırlarında yaşamaya devam edecektir. Çünkü bazı insanlar

konuşmalarıyla değil, yetiştirdikleri insanların sessiz asaletiyle hatırlanırlar. İnsan, bazı hayatların neden kendisini bu kadar derinden etkilediğini uzun süre anlayamaz. Bunun sebebi çoğu zaman o insanın nasıl öldüğü değildir; nasıl yaşadığıdır. Çünkü ölüm, bir ömrün son cümlesidir. Asıl roman, o cümleye kadar yazılan sayfalarda saklıdır. Ceyhun'un çocukluğunu düşündüğümde hafızamın içinde sürekli aynı mevsim dolaşüyor.

Yaz...

Nahçıvan'ın dağlarından süzülerek gelen rüzgâr...

Akşamın yavaş yavaş serinleyen sessizliği...

Kayıs ağaçlarının dalları arasından kırılarak düşen gün ışığı...

Ve sokağın başında, biraz sonra koşarak görüneceğini düşündüğüm bir çocuk...

Bazı bekleyişler hiç bitmiyor.

İnsan büyüyor.

Saçlarına aklar düşüyor.

Takvimler değişiyor.

Köyler şehir oluyor, şehirler değişiyor; fakat hafızanın bir köşesinde çocukluk hep aynı yaşta kalıyor. Benim çocukluğum da hâlâ aynı sokakta Ceyhun'u bekliyor. Ne zaman geçmişe dönsem, onu yine aynı yerde görecektiğim gibi geliyor. Belki elinde küçük bir taş vardır, belki bir kuşun peşinden gidiyordur, belki de birazdan dönüp o kendine has gülümsemesiyle "Nereye gidiyoruz?" diye soracaktır. İnsan, hafızasının

kendisine oynadığı bu oyuna kızamıyor. Çünkü bazı insanlar öldükten sonra hatıra olmazlar. Hatıranın kendisine dönüşürler. Bugün onun adını her andığımda yalnızca bir dostu değil, bir zamanı da çağırıyorum. O zamanın içinde çocukluğun masumiyeti var; komşuluk var; aynı gökyüzünü paylaşmanın güveni var; aynı sokaktan eve dönmenin huzuru var. Bugün dünyanın en büyük şehirlerinde bile kolay kolay bulunmayan bir insan sıcaklığı var. Belki bu yüzden Ceyhun'un hikâyesi tek bir insanın hikâyesi değildir. O, bir annenin duasıdır. Bir babanın sessiz vakaridir. Bir öğretmenin öğrencisine duyduğu inancıdır. Bir kardeşin omzuna yaslanan çocukluğudur. Bir köyün hafızasıdır. Bir milletin vicdanıdır. Ve bütün bunların arasında, kimsenin bilmediği küçük bir sır da vardır. Bir yaz günü köye gitti diye gizlice ağlayan bir çocuk... O çocuk, yıllar sonra aynı gözyaşlarının aslında bir ayrılığın değil, bir ömrün kıymetini sezdiğini anlayacaktı. Belki insanın kalbi, aklından daha eski bir dille konuşur. Belki bazı ayrılıkları önce kalp hisseder. Belki kader, gelmeden önce gölgesini çocukluğun üzerine düşürür. Bilmiyorum. Bildiğim tek şey, bazı isimlerin zamana yenilmediğidir. Aradan yıllar geçse de onlar, insanın içinde yaşamaya devam eder.

Ceyhun da öyle bir isimdi. Fakat onun hikâyesi burada bitmiyor. Çünkü bir çocuğun sessizce büyümesiyle başlayan bu yolculuk, zamanla ilmin peşinden yürüyen bir gencin, vicdanını hiçbir makamla değiştirmeyen bir insanın ve sonunda adını yalnız ailesine değil, bütün bir vatana emanet eden bir hayatın hikâyesine dönüşecekti. Biz ise bu sayfayı burada kapatıyoruz. Bir son olduğu için değil...

Asıl hikâye şimdi başladığı için...

Devamı gelen sayılarda...

Mikayil Musfiq

1908- 1938

Yene o bağ olaydı...

...Yene o bağ olaydı yine yığışaraq siz o bağa köçeydiniz.

Biz de muradımızca felekden kam alaydıq, size qonşu olaydıq.

Yene o bağ olaydı, seni tez-tez göreydim, qeleme söz vereydim, Her gün bir yeni neğme, her gün bir yeni ilham..., yazaydım seher-bacından

Çekinerek çox zaman söhbəti deyişəydin, benimle deyişəydin.

Yene de bir vuraydı qəlbimiz gizli-gizli, sen ey esmer benizli!

Duyğular daha incə, fikirlər daha İnsanların vüqarı, telebi daha yüksək, yolumuzdan daş-kesək

axşam.

Arzuya bax sevgilim, tellerindən incəmi? soylə üreyincəmi?

Yene o bağ olaydı, yene size geleydik, danışaydıq, güleydik.

Ürək baxışlarınla ruhumu dindireydin, meni sevindireydin.

Gizli söhbət açaydıq ruhun ehtiyacından, qardaşından,

Bu yaz bir başqa yazdır, bu yaz daha da xoşdur, vay o qəlbe ki, boşdur!

Her üfüqde bir heves, hər bucaqda bir ümid, insanlar daha mesud, derin, ürəkler daha serin.

Temizlənmiş bir az da.

Ellerin keyfi sazdır, bu yaz bir başqa yazdır!

Yene o bağ olaydı, yene o qumlu
sahil, sular öteydi dil-dil.

Endamını hevesle qucaqlarken
dalğalar, qelbimde qasırğalar,
Fırtınalar coşaydı, qısqanlıqlar
doğaydı, meni hirsim boğaydı;
Cumub alaydım seni dalğaların
elinden, yapışaydım belinden,
Xeyalımız üzeydi sevda denizlerinde, lepeler
üzerinde,

Geceler sayrışerken ulduzlar lale
kimi, işıqlar jale kimi
Çilenib dağılarken etrafa damla-
damla en yaxın bir adamla
Ne gözeldir dinlemek suların neğmesini,
tebietin sesini!

Dalğalar kimi qalxmaq, dağlar
kimi enmek, bezen hürküb
çekinmek.

Her dalğa bir kişneyen
beyaz yallı at kimi, bizim bu heyat kimi ;
Yene o bağ olaydı, sevdalar
ölkesinde, o söyüd kölgesinde.
Yarpaqlar arasından uzadaraq
elini, oxşayaraq telini,
Geceler darayaydı saçlarını ay gozel! sen
gozelsen, ay gozel?

Saçın kimi qıvrılan dalğalara
dalaydım, dalıb ilham alaydım.

İlhamımın yelkeni zerrin saçın olaydı, sular
xırçın olaydı.

Bu ne gözəl şeirdir, bu ne gözəl
menzere, gəlin, baxın Xezere.

Çıxalım Buzovnada kiçik qayalıqlara,
seyr edelim bir ara...

Şeklindeki sulardan baxaraq lezzet
almaq, bu mavi şere dalmaq,
Ne gözeldir dolaşmaq isti yay fesilləri, bu serin
sahilləri!
Ne gözeldir seherlər bizim böyük ruhumuz, aşib-
daşan duyğumuz,

Yene o bağ olaydı, sevdalar
ölkesinde, o söyüd kölgesinde.
İnci qumlar üstünde yene verib
baş-başa, yayı vuraydıq başa.
Günlerimiz keçeydi qızğın ferehler kimi
dolu qedehler kimi;

Ellerinde ellerim, gözlerinde
gozlerim... asılaydı sozlerim

Konlünün qulağından bir qızıl tana
kimi, Güneş doğana kimi.

Bu yaz dostlarım bir az bextever
olacaqlar, can-ci yer olacaqlar.

Bir az da uzaqlara açacaqlar
yelkeni, ruh yeni, heyat yeni...

Çıxacaqlar - göyləri aşaraq döne-
döne, buludların fəvqinə.

Uçacaqlar sabaha, uçacaqlar
yarına, efir boşluqlarına.

Vaxtile bir kolge tek hür yaşamaq
isteyen, bu insan oğlu bilsen

Azadlıq olkesinde daha şad
olacaqdır, dünya dad alacaqdır.
Yene o bağ olaydı, yene yığışaraq
siz o bağa köçeydiniz.

Biz de muradımızca felekden kam
alaydıq, size qonşu olaydıq.

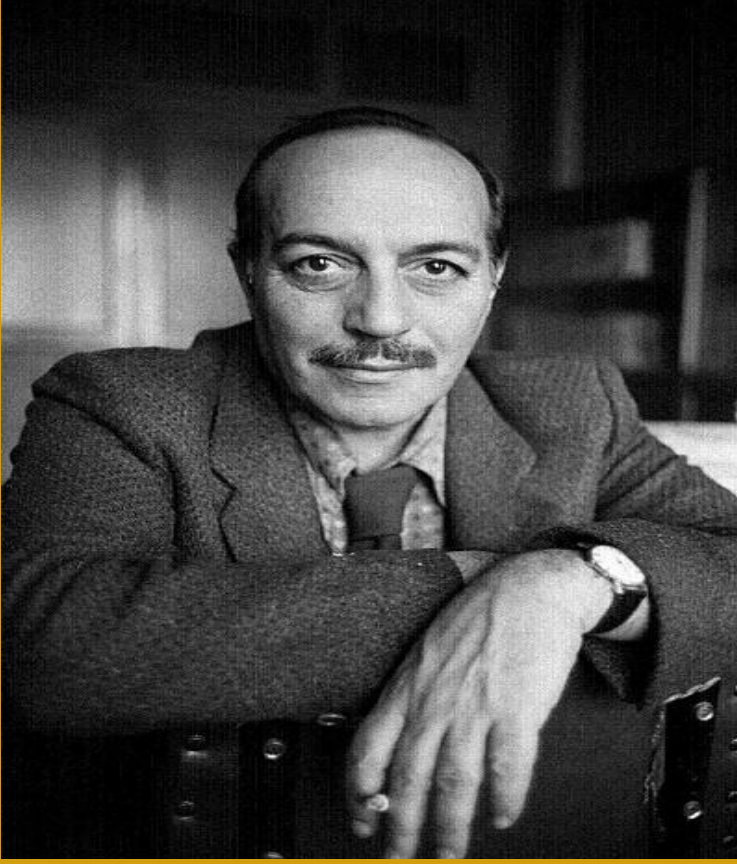
Yene o bağ olaydı, seni tez-tez

göreydim; qeleme söz verəydim.

Her gün bir yeni nəğmə, hər gün
bir yeni ilham... yazaydım seher-
axşam.

Arzuya bax, sevgilim, tellerindən
incəmi?

Söyle üreyincəmi?

Cemal Süreya

1931- 1990

ÜVERCİKA

Böylece bir kere daha boynunlayız sayılı yerlerinden
En uzun boynun bu senin dayanmaya ya da umudu
kesmemeye
Laleli'den dünyaya doğru giden bir tramvaydayız
Birden nasıl oluyor sen yüreğimi elliyorsun
Ama nasıl oluyor sen yüreğimi eller ellemez
Sevişmek bir kere daha yürürlüğe giriyor
Bütün kara parçalarında
Afrika dahil
Aydınca düşünmeyi iyi biliyorsun eksik olma
Yatakta yatmayı bildiğin kadar

Sayın Tanrıya kalırsa seninle yatmak günah, daha neler
Boşunaymış gibi bunca uzaması saçlarının
Ben böyle canlı saç görmedim ömrümde
Her telinin içinde ayrı bir kalp çarpıyor
Bütün kara parçaları için
Afrika dahil

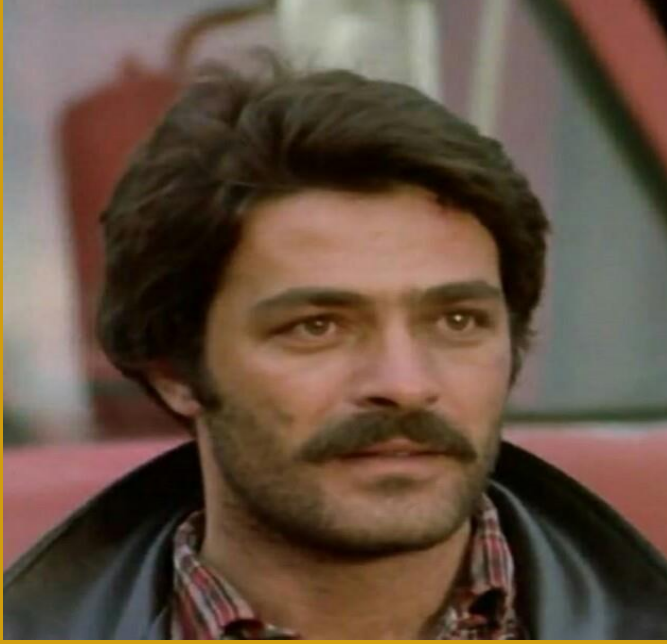
Senin bir havan var beni asıl saran o
Onunla daha bir değere biniyor soluk almak
Sabahları acıktığı için haklı
Gününü kazanıp kurtardı diye güzel
Birçok çiçek adları gibi güzel
En tanınmış kırmızılarla açan
Bütün kara parçalarında
Afrika dahil

Birlikte mısralar düşünüyoruz ama iyi ama kötü
Boynun diyorum boynunu benim kadar kimse
değerlendiremez
Bir mısra daha söylesek sanki her şey düzelecek
İki adım daha atmıyoruz bizi tutuyorlar
Böylece bizi bir kere daha tutup kurşuna diziyorlar
Zaten bizi her gün sabahtan akşama kadar kurşuna
diziyorlar

Bütün kara parçalarında
Afrika dahil

Burda senin cesaretinden laf açmanın tam da sırası
Kalabalık caddelerde hür-lüğün şarkısına katılırkenki
Padişah gibi cesaretti o, alımlı değme kadında yok
Aklıma kadeh tutuşların geliyor
Çiçek Pasajında akşamüstleri
Asıl yoksulluk ondan sonra başlıyor
Bütün kara parçalarında
Afrika hariç değil.

Bir Karakterden Bir Hafızaya: Kadir İnanır'ın İlyas'ı

Bazı oyuncular ölür; bazıları ise oynadıkları karakterlerde yaşamaya devam eder. Kadir İnanır da işte o nadir sanatçılardan biriydi. Onun ardından konuşurken yalnızca bir oyuncuyu değil, Türk sinemasının ortak hafızasına dönüşmüş bir dönemi de anıyoruz. İlyas artık yalnızca Cengiz Aytmatov'un romanından çıkan bir kahraman değil; Kadir İnanır'ın bakışlarıyla ölümsüzleşmiş bir simgedir.

Cengiz Aytmatov, 'Bir insanı ölümsüz kılan, geride bıraktığı izdir.' der gibiydi eserlerinde. Kadir İnanır da ardında yalnızca filmler değil, karakterler bıraktı. O karakterlerin en unutulmazı ise hiç kuşkusuz İlyas'tı. Bugün Kadir İnanır'ı anarken, aslında bir oyuncudan çok daha fazlasını; edebiyatın sinemayla buluştuğu bir hafızayı anıyoruz.

Bazı filmler vardır; yalnızca gösterime girdikleri dönemin değil, kuşakların hafızasının parçası olurlar. Aradan yıllar geçer, oyuncular yaşlanır, şehirler değişir, hayat bambaşka bir yöne evrilir; fakat o filmler ilk günkü sıcaklığını korur. Çünkü onlar yalnızca bir hikâye anlatmaz, insanın en derin duygularına dokunur. **Selvi Boylum Al Yazmalım**, işte böyle bir filmidir. Bu filmin unutulmaz kahramanı İlyas ise yalnızca bir karakter değildir. O, tutkuyu, pişmanlığı, gururu, sevgiyi ve insanın kendi hatalarıyla yüzleşmesini temsil eden canlı bir hafızadır. İlyas'ı ölümsüzleştiren isim ise hiç kuşkusuz Kadir İnanır'dır. Oynadığı rolü canlandırmakla yetinmeyen İnanır, İlyas'ın ruhunu kendi bakışlarına, sessizliğine ve duruşuna işlemiş; böylece bir roman kahramanını toplumun ortak belleğine emanet etmiştir.

1977 yılında Atıf Yılmaz'ın yönetmenliğinde sinemaya uyarlanan **Selvi Boylum Al Yazmalım**, Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'un aynı adlı eserinden doğdu. Ali Özgentürk'ün senaryosu, Aytmatov'un edebî derinliğini Anadolu'nun duygusuyla buluşturdu. Ortaya çıkan eser ise yalnızca başarılı bir uyarlama değil; Türk sinemasının en güçlü vicdan hikâyelerinden biri oldu. Filmle birlikte hafızalara kazınan "Sevgi neydi? Sevgi emektir." sözü, Aytmatov'un metninde birebir yer almasa da onun dünyasını eksiksiz özetleyen bir anlayışın ifadesidir. Çünkü Aytmatov'un eserlerinde sevgi, yalnızca kalbin coşkusu değildir; emek, sadakat, sorumluluk ve fedakârlıkla olgunlaşan ahlaki bir değerdir. İlyas'ın ateşli tutkusu ile Baytemir'in sessiz emeği arasındaki çatışma, aslında insanın kendi vicdanıyla hesaplaşmasının hikâyesidir. Okur ya da izleyici, filmin sonunda yalnızca Asya'nın kimi seçtiğini değil, sevginin gerçek anlamını da sorgulamaya başlar. Bu yüzden Selvi Boylum Al Yazmalım yalnızca Türkiye'de değil, Türk dünyasının ortak kültür hazinesinde de ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

Yıllar sonra filmin oyuncularının ve yapımcı ekibinin Cengiz Aytmatov'la bir araya gelmesi de edebiyat ile sinemanın aynı duygu ikliminde buluştuğunu gösteren anlamlı anlardan biri olarak hafızalarda yer etmiştir. Bir roman, bir film aracılığıyla milyonların ortak duygusuna dönüşmüş; iki farklı coğrafya, aynı hikâyede birbirini bulmuştur. Ancak bu unutulmaz yapıtın kalıcılığını sağlayan yalnızca güçlü senaryo değildi. Onu ölümsüz yapan en önemli unsur, Kadir İnanır'ın oyunculuğuydu. İnanır, İlyas'ı idealize edilmiş bir kahraman olarak sunmadı. Onu bütün zaaflarıyla, hatalarıyla, öfkesiyle ve pişmanlığıyla yaşattı. Seven ama inciten, giden ama geri dönmek isteyen, gururu yüzünden kaybeden bir insanı canlandırdı. İşte tam da bu nedenle İlyas, seyircinin gözünde kusursuz değil; gerçektir.

Kadir İnanır'ın oyunculuğunun en ayırt edici yönü, kelimelerden çok sessizlikle konuşabilmesiydi. Yüzündeki ifade çoğu zaman uzun diyaloglardan daha fazla şey anlatıyordu. Özellikle filmin finalinde gözlerine yerleşen derin pişmanlık, Türk sinemasının en unutulmaz oyunculuk anlarından biri hâline geldi. Çünkü büyük oyuncular, replikleri ezberleyen değil; duyguyu görünür kılan insanlardır. Yeşilçam boyunca canlandırdığı karakterlere bakıldığında da aynı çizgi görülür. **Dila Hanım**'daki Karadağlı Rıza, **Devlerin Aşkı**'ndaki Tarık, **Bir Yudum Sevgi**'deki Cemal, **Tatar** Ramazan'ın başkaldıran ruhu, Yılanların Öcü'ndeki Kara Bayram... Her biri farklı olsa da ortak bir özelliği vardı: Kadir İnanır, oynadığı karakterlerin dış görünüşünü değil, vicdanını canlandırıyordu. Belki de bu yüzden onun kahramanları kusursuz değildi; ama daima inandırıcıydı. Bu güçlü oyunculuk

anlayışı, yalnızca seyircinin sevgisiyle değil, sinema dünyasının en saygın ödülleriyle de karşılık buldu.

Utancı (1973), Yılanların Öcü (1986) ve Medcezir Manzaraları (1990) filmleriyle üç kez "En İyi Erkek Oyuncu" ödülüne layık görülen Kadir İnanır; ilerleyen yıllarda Altın Portakal Yaşam Boyu Onur Ödülü (2000), Sinema Yazarları Derneği Onur Ödülü (2007), Uluslararası Adana Altın Koza Yaşam Boyu Onur Ödülü (2011), Almanya Film Festivali Onur Ödülü (2016) ve 30.

Uluslararası Altın Koza Film Festivali'nde Cumhuriyet'in 100. Yılında "Sinemamızın Yüzü" Ödülü (2023)³ ile onurlandırıldı. Bu ödüller, yalnızca başarılı bir oyuncunun kariyer basamaklarını değil; Türk sinemasına yarım asrı aşan katkısının ve kültürel hafızadaki yerinin de güçlü birer göstergesi oldu. Bugün Kadir İnanır'ı anarken yalnızca büyük bir sinema sanatçısını hatırlamıyoruz. Aynı zamanda edebiyat ile sinema arasında kurduğu güçlü köprüyü de selamlıyoruz.

Cengiz Aytmatov'un satırlarında doğan İlyas, Kadir İnanır'ın oyunculuğuyla ete kemiğe büründü ve artık yalnızca bir roman kahramanı olmaktan çıktı; ortak kültürel hafızamızın yaşayan simgelerinden biri hâline geldi. Belki sanatın gerçek gücü de burada saklıdır. Bir oyuncu ömrünü tamamlar; fakat can verdiği karakter yaşamaya devam eder. Bir film gösterimden kalkar; fakat onun bıraktığı duygu kuşaktan kuşağa aktarılır.

Ve bir gün yeniden **Selvi Boylum Al Yazmalım** izlendiğinde, ekranda yalnızca İlyas görünmeyecektir. O bakışlarda, o sessizlikte ve o derin pişmanlıkta, Türk sinemasına ömrünü adanmış büyük bir sanatçının izi yeniden hissedilecektir. Çünkü bazı oyuncular filmografileriyle değil, hafızalarda bıraktıkları duyguyla ölümsüzleşir.

Kadir İnanır da işte onlardan biridir.

³ Vikipedi, "Kadir İnanır", https://tr.wikipedia.org/wiki/Kadir_Inanir (erişim: 3 Temmuz 2026).

Yaz Günlükleri: Tarihde

EN İLGİNÇ YAZ GÜNLÜKLERİ

Yaz Mevsiminde Tutulan Günlüklerin Aynasında Dünya Tarihi

Keşifler, bilimsel gözlemler ve uzun yolculuklar çoğunlukla yaz aylarında gerçekleşti. Bu nedenle tarih boyunca kaleme alınan yaz günlükleri, yalnızca kişisel notlar değil, yaşanan dönemin doğasını, toplumunu ve kültürünü belgeleyen eşsiz tarihi tanıklıklardır.

Resmî belgeler devletlerin aldığı kararları ve savaşların sonuçlarını kaydeder; günlükler ise tarihin insani yönünü ortaya koyar. Seyyahlar, bilim insanları, denizciler ve devlet adamları tarafından tutulan günlükler, yalnızca kişisel notlar değil, aynı zamanda yaşanan dönemin sosyal, kültürel ve doğal şartlarını belgeleyen birinci el kaynaklardır. Özellikle yaz ayları, uzun deniz yolculuklarının, keşif seferlerinin ve bilimsel gözlemlerin en yoğun yapıldığı mevsim olduğundan, bu dönemde kaleme alınan günlükler dünya tarihinin en canlı tanıklıkları arasında yer alır. Aşağıda, farklı dönemlerden seçilmiş sekiz önemli günlük örneği yer almaktadır.

1

Samuel Pepys'in Günlüğü (1665–1666) [1]

1665 Londra Vebası ve 1666 Büyük Londra Yangını'nı yaşayan bir gözlemcinin ayrıntılı kayıtlarını içerir. Yaz aylarında salgının şehir yaşamı üzerindeki etkileri, halkın günlük hayatı ve başkentin sosyal atmosferi ayrıntılarıyla anlatılır.

2

Charles Darwin'in Beagle Günlüğü (1832–1836) [2]

Güney Amerika ve Galápagos Adaları'ndaki yaz gözlemleri, evrim kuramının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Jeoloji, bitki örtüsü, hayvan çeşitliliği ve iklim üzerine yaptığı kayıtlar bilim tarihi açısından büyük önem taşır.

3

James Cook'un Pasifik Günlükleri (1768–1779) [3]

Taiti, Yeni Zelanda ve Avustralya kıyılarındaki keşiflerini ayrıntılı biçimde kaydetmiştir. Günlükleri, coğrafi keşiflerin yanı sıra yerli toplumlar, denizcilik ve doğa gözlemleri bakımından da temel kaynak kabul edilir.

4

Lewis ve Clark Keşif Günlükleri (1804–1806) [4]

Missouri Nehri boyunca gerçekleştirilen keşif seferinde yaz aylarında bitki örtüsü, hayvanlar, yerli topluluklar ve coğrafi şartlar sistemli biçimde kaydedilmiştir. Bu kayıtlar bugün de Kuzey Amerika tarihi ve çevre araştırmalarında kullanılmaktadır.

5

Fridtjof Nansen'in Kutup Günlükleri [5]

Kuzey Kutbu seferi sırasında tuttuğu günlükler, kutup yazının doğasını, buzulların hareketini ve iklim şartlarını ayrıntılı biçimde belgeleyen önemli bilimsel metinlerdir.

6

Henry David Thoreau'nun Doğa Günlükleri [6]

Walden Gölü çevresindeki gözlemlerini yıllarca kaydeden Thoreau, yaz mevsimindeki bitki ve hayvan yaşamını büyük bir dikkatle izlemiştir. Günlükleri çevre tarihi ve iklim araştırmaları için değerli veriler sunar.

7

Kristof Kolomb'un İlk Sefer Günlüğü (1492) [7]

3 Ağustos 1492'de başlayan Atlantik yolculuğu sırasında tutulan günlükler, Amerika kıtasına yapılan ilk Avrupa seferinin en önemli tanıklıkları arasındadır. Deniz şartları ve keşfedilen adalara ilişkin ilk gözlemler yer alır.

8

Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesi [8]

Klasik anlamda günlük olmasa da yaz mevsimlerinde gerçekleştirilen uzun yolculuklara ilişkin canlı gözlemler içerir. Anadolu, Balkanlar ve Orta Doğu'daki şehirlerin gündelik yaşamı, iklimi, panayırı ve halk kültürü ayrıntılı biçimde anlatılmıştır.

KAYNAKÇA

- [1] Pepys, Samuel. *The Diary of Samuel Pepys*. Ed. Robert Latham & William Matthews. 11 cilt. University of California Press.
- [2] Darwin, Charles. *The Voyage of the Beagle*. Darwin Online.
- [3] Cook, James. *The Journals of Captain James Cook*. Hakluyt Society.
- [4] Moulton, Gary E. (ed.). *The Journals of the Lewis and Clark Expedition*. University of Nebraska Press.
- [5] Nansen, Fridtjof. *Farthest North*. London: Archibald Constable, 1897.
- [6] Thoreau, Henry David. *The Journal of Henry D. Thoreau*. Princeton University Press.
- [7] *The Diario of Christopher Columbus's First Voyage to America, 1492–1493*. Trans. Oliver Dunn & James E. Kelley Jr. University of Oklahoma Press.
- [8] Evliya Çelebi. *Seyahatnâme*. Haz. Robert Dankoff, Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı. Yapı Kredi Yayınları.

NOT

Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'si klasik anlamda bir günlük değildir. Ancak eser, yolculuklar sırasında yapılan gözlemler, ziyaret edilen şehirler, toplumlar, kültürel yaşam ve coğrafi özelliklere ilişkin ayrıntılı anlatımları nedeniyle tarih, coğrafya ve kültür araştırmalarının temel kaynakları arasında yer almaktadır.

YOL SENİ BEKLİYOR...

Keşfetmenin En Güzel

Mevsimi Başlıyor

Her Yol Yeni Bir Hikâye,

Her Durak Yeni Bir Keşif

Yolculuk, bazen yalnızca bir şehirden başka bir şehre gitmek değildir. Kimi zaman insan, kat ettiği yollar boyunca kendine biraz daha yaklaşır. Değişen manzaralar, farklı iklimler ve doğanın kendine özgü sessiz dili, zihni dinlendirirken hayata bakışı da tazeler. Yaz mevsimi ise sadece tatil yapmak için değil; keşfetmek, yavaşlamak, soluklanmak ve yaşamın ritmini yeniden hissetmek için de eşsiz bir fırsattır.

Doğa Neden İyi Gelir?

Doğada geçirilen her an, günlük hayatın telaşından uzaklaşmak için bir imkân sunar. Ağaçların gölgesinde yürümek, bir göl kıyısında sessizce oturmak ya da dağların sonsuz ufkuna dalıp gitmek, yalnızca bedeni değil, zihni de dinlendirir. Doğanın dinginliği, düşünceleri sadeleştirir; dikkati yeniden toplamaya ve iç huzuru hissetmeye yardımcı olur. Yolculuk, sadece bedenin bir yerden başka bir yere hareketi değildir. Aynı zamanda düşüncelerin de yolculuğudur. Her yeni durak, insana farklı bir bakış açısı; her yeni manzara ise yeni bir duygu kazandırır. Bir manzarayı uzun uzun seyretmek de dinlenmenin en doğal biçimlerinden biridir. Ufka çevrilen bakış, zihni günlük yoğunluğun ve bitmek bilmeyen telaşın dışına taşır. O anlarda insan, doğanın sessizliğinde yalnız çevresini değil, kendi iç dünyasını da dinleme fırsatı bulur. Belki de yolculukların en kıymetli yanı, gidilen yerlerden çok, insana kendisini yeniden hatırlatmasıdır.

YAZ GELDİ, EĞLENCE başladı!

Okullar tatil oldu, yaz günleri de beraberinde sınırsız eğlence getirdi! Çocuklar için oyun, spor, doğa ve keşif dolu bir yazın tam zamanı.

HAREKET ET, GÜÇLEN, SPORLA BÜYÜ!

Spor yapmak bedenimizi güçlendirir, özgüvenimizi artırır ve arkadaşlıkları pekiştirir.

"DOĞA İLE İÇ İÇE OL, HAYATI KEŞFET!"

Temiz hava, bol oksijen ve yeşillikler ruhumuzu dinlendirir. Doğayı koru, geleceğini korusun.

MUTLU ANLAR PAYLAŞTIKÇA DAHA GÜZEL!

Dondurma molası, bol kahkaha ve sevgi dolu anılar... İşte yazın en tatlı hali!

YAZI EN GÜZEL YAPAN ALİŞKANLIKLAR

Doğada zaman geçir
Temiz hava, bol oksijen!

Spor yap
Hareket et, enerjini at!

Yeni yerler keşfet
Bisiklet sür, yeni yerler gör!

Kitap oku
Hayal gücünü geliştir!

Ailenle zaman geçir
En güzel anılar kâğıda birikir!

Yaz tatili bir mola değil, kendini keşfetme yolculuğudur. Oyna, öğren, keşfet ve en önemlisi mutlu ol!

YENİ YOLLAR, YENİ MACERALAR!

Bisikletine atla, rüzgarı hisset, yeni rotalar keşfet. Her pedal, yeni bir hatıra dönüşür.

**BU YAZ, GÜLÜMSE!
ÇÜNKÜ EN GÜZEL ANILAR,
ŞİMDİ BİRİKİYOR.**

— TEMMUZ SOHBETLERİ —

Yaz sizin için ne ifade ediyor?

Farklı mesleklerden insanların yazıya dair
kısa ama içten cevapları.

01 GRAFİK TASARIMCI

“Yaz benim için renklerin daha cesur olduğu mevsimdir. Günler uzadıkça fikirler de çoğalıyor, tasarımlar daha canlı ve özgür oluyor.”

02 FOTOĞRAFÇI

“Sabahın ilk ışığı, akşamın kızılığı... Yaz, her kareye ayrı bir hikâye yazdırıyor. Kamera elimde değilken bile gözüm daima o anı arıyor.”

03 ZİRAAT MÜHENDİSİ

“Toprağın en cömert olduğu mevsimdir yaz. Emegin karşılığını görmek, bereketi hissetmek ve doğayla aynı ritimde ilerlemek bana güç veriyor.”

04 YAZILIM GELİŞTİRİCİSİ

“Yaz daha sakin, daha odaklı bir dönem. Yeni fikirleri denemek, hayallerdeki projeleri gerçeğe dönüştürmek için bana geniş bir alan açıyor.”

05 ÖĞRETMEN

“Yaz tatili, öğrenmenin bittiği değil; merakın peşinden gidilebilecek yeni yolların açıldığı bir dönemdir.”

06 KAFE İŞLETMECİSİ

“Yaz akşamları sohbetler uzar, kahkahalar çoğalır. İnsanların bir araya gelip güzel vakit geçirmesi bana yazın en güzel tarafını hatırlatır.”

07 MÜZİSYEN

“Açık hava, uzun akşamlar ve güzel melodiler... Yaz, müziği daha çok paylaşmak için bir davet gibi. Her nota, ruhuma biraz daha hafiflik katıyor.”

08 SPOR ANTRENÖRÜ

“Yaz, hareketin ve enerjinin mevsimidir. Açık hava ve spor; hem bedeni hem zihni yeniler. İnsanların kendileriyle barıştığı mevsimdir.”

09 KÜTÜPHANECİ

“Raflardan çıkan kitapların sayısı yazın artar. Sessiz sayfaların fısıltısı, uzun günlerde en değerli arkadaşım olur.”

10 SAĞLIK ÇALIŞANI

“Yaz bana, kendime iyi bakmanın önemini hatırlatıyor. Küçük önlemlerle sağlıklı ve mutlu kalmak mümkün.”

Peki ya sizin için yaz ne ifade ediyor?

Cevabınızı bir kelimeyle bile yazın, bu sayfa *sizinle* daha anlamlı olsun.

TEMMUZ 2026 | SAYI 10

104

birgüneş

E-Mail: dergigunes@gmail.com

[gunes_dergi](https://www.instagram.com/gunes_dergi)

gunesdergi.com

Türkiye 2026